

A NŐK ELLENI ERŐSZAKKAL FOGLALKOZÓ HÍRADÁSOK „TÍZPARANCSOLATA”

Argentín újságírók arra töreksenek, hogy elkerüljék a nemi előítéleteket és sztereotípiákat¹

Argentínában egy újságírói hálózat „tízparancsolatot” állított össze, amely egyebek között azt javasolja, hogy az újságírók a nemi alapú bűncselekményekről szóló anyagok megírásánál ne a „szerelemfáltásból elkövetett emberölés”, hanem a „nők elleni erőszak” kifejezést használják.

A dokumentumot, amelyet az Argentin Internetes Újságírók a Nem-szexista Tájékoztatásért (PAR) nevű szervezet dolgozott ki, már számos fórumon megvitatták. Nyilvános bemutatóját 2008. november 25-én, a nők elleni erőszak felszámolásának nemzetközi napján tartották, majd eljuttatták társadalmi és kulturális szövetségekhez, valamint szerkesztőségekbe. Az újságírók célja az, hogy véget vessenek a „*láthatatlan diszkriminációnak, ami gyakran nem szándékos, ám a mindennapi életben megszokottá vált*” – nyilatkozta Liliana Hendel pszichológus, az Todo Noticias hírtelevízió újságírója, a tíz ajánlás – avagy „tízparancsolat” – egyik szerzője az International Press Service-nek (IPS).

Munkánk során nem használjuk a „szerelemfáltás” kifejezést olyan gyilkosságok esetében, amelyekben nők nemi alapú erőszaknak estek áldozatul. Szerelmi gyilkosság nem létezik – idézte Liliana Hendel a dokumentum harmadik pontját. Szerinte, ha „szerelminek” nevezünk egy gyilkosságot, akkor azt sugalljuk, hogy a gyilkosság a szerelem következménye, mondván, a tettes a nőt „túlásagosan szerette”. Ez olyan, mintha azt mondanánk, hogy a tett nem tekintendő bűncselekménynek. A „beteges szerelemfáltás” eszméje valójában elleplezi a tényt, hogy voltaképp olyan bűnelkövetőről van szó, aki visszaél hatalmával, mert meggyőződése, hogy a nő az ő tulajdona – olyannyira, hogy akár meg is ölheti – tette hozzá. A PAR által idézett statisztikák szerint a házasság- és élettársak, illetve szeretők által elkövetett gyilkosságok 99 százalékánál a nő az áldozat.

A PAR a „nők sérelmére elkövetett gyilkosság” (angolul: 'femicide') vagy a „nőkkel szemben csupán női mivoltuk okán elkövetett, emberiség elleni bűncselekmény” (angolul: 'feminicide') kifejezés alkalmazását javasolja. Feminista mozgalmak által ajánlott megnevezés a „nők elleni erőszak”, a „gender alapú (nemi alapú) erőszak” és a „szexista erőszak” kifejezés is.

A nemi alapú diszkrimináció elkerülése érdekében alapvető fontosságú, hogy az újságíró női szakértőkkel konzultáljon. Akár társadalmi nemi kérdésekről írunk, akár nem, lényeges, hogy konzultáljunk női ügyvédekkel, történészekkel és nőszervezetekkel, az ő nézőpontjuk feltétlenül segít bennünket annak felismerésében, amire első pillantásra, mert túl megszokottá vált, nem fordítunk figyelmet – tette hozzá Hendel.

A PAR egyéb bizonyítékokat is felhoz a szexista jellegű sajtóbeszámolókra. Ilyen például „*annak részletezése, milyen ruhát viselt az adott nő, vagy hangsúlyozott felháborodás abban az esetben, ha nő követ el gyilkosságot, mondván, tette ellenkezik az anyai ösztönnel. Ez a megközelítés túlhangsúlyozza, szakralizálja az anyaságot*”. Előfordul, hogy túlhangsúlyozzák a nőiség és az anyaság közti kapcsolatot, mert a nőktől azt várják, hogy mindig legyenek jószagúak – mondta az újságíró.

A PAR szerint a tízparancsolat kedvező fogadtatásban részesült mindazon körökben, ahol bemutatták. „*Általában nagyon jó visszhangot váltott ki. Ha valaki nem a konfrontáció szándékával lép fel és nem tetszeleg az áldozat szerepében, hanem pusztán tényeket és történeti irányzatokat ír le, azt a közönség elfogadja*” – nyilatkozta Hendel.

A PAR-t 2006-ban alapították, az Artemisa portálból nőtt ki, amely gender-szempontrú híreket közöl a mexikói Női Tájékoztatás és Információ (CIMAC) honlap elvei alapján.

„*Mi harcos feminista nők és férfiak vagyunk (ez utóbbit fontos kiemelnünk), akik hisznek abban, hogy a valóban igazságos társadalmat nekünk, nőknek és férfiaknak együtt kell felépítenünk – mondta Hendel. – Senki nem állíthatja, hogy egy humanista csak férfi vagy csak nő lehet. Az emberi jogok védelme kizárja a nemi alapú megkülönböztetést.*”

Az újságíró elismerte, hogy a nemi sztereotípiáktól mentes nyelvhasználat bevezetése bizonyos területeken nehéz. A képi megjelenítésekre fókuszáló világban ez még bonyolultabb, és hosszú időt vesz majd igénybe. Hendel azonban derűlátó: „*Az internetnek hatalmas, megsokszorozó ereje van. Bár a világháló még nem ér el mindenkit, sokkal gyorsabb haladást tesz lehetővé, mint az az út, amelyen az elmúlt 30-40 évben jártunk.*”

¹ Forrás: <http://womensphere.wordpress.com/2008/11/10/ten-commandments-of-non-sexist-language-for-reporting-on-violence-against-women/>

A fordítás a Nemzeti Civil Alapprogram Demokrácia- és Partnerség Fejlesztési Kollégiuma által 2011. január 14-én megjelentetett, NCA-DP-11-B kódszámú, a „Érdekképviseleti célú civil együttműködések támogatása, a civil kontroll erősítése” c. pályázati program révén készült el, a „Civilek anők elleni erőszakkal kapcsolatos tudatosságát a médiában és az újságíróképzésben” című projekt keretében.

A TÍZPARANCSOLAT

1. A következő kifejezések használata helyénvaló: nők elleni erőszak, gender-alapú (nemi alapú) erőszak, szexista erőszak.
2. A nemi alapú erőszak egyrészt bűncselekmény – mivel olyan jogellenes cselekményt jelöl, amelyet megelőzni és büntetni kell – másrészt társadalmi probléma, valamint a nők élethez, méltósághoz, fizikai és szellemi integritáshoz való joga elleni támadás, illetve az emberi jogok védelmét érintő kérdés.
3. Szerkesztősegeinkből száműzzük a „szerelemfáltás” kifejezés használatát, amikor olyan emberölési esetekre utalunk, amelyekben a nők nemi alapú bűncselekménynek estek áldozatul. Nincs olyan, hogy „szerelemfáltásból elkövetett emberölés”.
4. Kiemelt fontosságú az áldozat – és nem pedig az elkövető – személyazonosságának védelme. Világossá kell tenni, hogy ki a támadó és ki az áldozat. Jelezzük, hogy milyen viselkedésmódok és helyzetek jelentenek kockázatot az erőszakos kapcsolatokban élő nők számára, hogy így jobban felismerhessék helyzetüket.
5. Egyes információk árthatnak az áldozatoknak és családjuknak. Nem minden esetben tanácsos felfedni az áldozat kilétét. Sértő az áldozatokat teljes nevük rövidítésével, kicsinyítő képzővel ellátott formájával vagy becenévvel szerepeltetni.
6. Soha nem próbálunk „igazolást” vagy indokokat keresni (pl. alkohol, kábítószer, viták, féltékenység, a pár szétválása, hűtlenség), amelyek csak elterelik a figyelmet a lényegi tényezőről: az erőszakról. A nemi alapú erőszak oka az, hogy egyes férfiak birtokolni és uralni akarják a nőket.
7. Alapvető fontosságú a források ellenőrzése, különösen a hivatalos forrásoké.
8. Tartsuk a témát folyamatosan napirenden, oly módon, hogy felemeljük hangunkat az erőszak minden formája, azaz a lelki, a gazdasági és az érzelmi ellen egyaránt – ahelyett, hogy megváránk, hogy nők haljanak meg. Minden esetet a maga egyediségében írunk le, de világítsunk rá a más esetekkel hasonlóságot mutató tényezőkre is. Ezzel sikerül majd elkerülni a „már megint”, vagy az „egy újabb eset” típusú fordulatok alkalmazását, és megakadályozni az olvasói érzékenység tompulását.
9. Gondosan válasszuk meg a cikkhez tartozó illusztrációkat és képeket. Tartsuk tiszteletben az áldozatokat és családjukat, kerüljük a szexista sztereotípiákat, a szenzációhajhász és a trágár ábrázolást. Soha ne tulajdonítsunk el fotókat vagy hangfelvételt valamelyik áldozattól. Zenei aláfestés esetén ne válasszunk félelmet keltő motívumot, vagy olyan dalszöveget, amely „szerelemfáltásról” és féltékenységről szól.
10. Cikkeinkben mindig szerepeljen egy ingyenesen hívható segélytelefon száma, illetve olyan információ, amely hasznos lehet az áldozatok számára.